ירידת הגשמים הוא **פְּסִידָא דְּפוֹעֲלִים** ואין משלם להם כלל. **לֹא סַיְּידָא לְאַרְעָיהּ מָאוֹרְתָא** – לא הלכו הפועלים לשדה מבערב, **פְּסִידָא דְּבַעַל הַבַּיִת**, שהיה לו להודיעם **וְיָהִיב לְהוּ** שכרם **כְּפוֹעֲלֵי בָּטֵל**.

דין נוסף שאמר רבא בענין הפסד פועלים: **וְאָמַר רָבָא, הַאי מַאן דְּאוֹגִיר אָגוֹרֵי לְדַוְולָא** – השוכר פועלים להשקות שדהו, **וְאָתָא מְטָרָא** – וירד הגשם והשקה את השדה ואינה צריכה יותר להשקיית הפועלים. הרי זה **פְּסִידָא דְּפוֹעֲלִים** ואינם מקבלים כלל את שכרם. אבל אם **אָתָא נַהֲרָא** – עלה הנהר על גדותיו ונבנס בתוך חריצי השדה ועל ידי זה אינה צריכה עכשיו להשקיית הפועלים, הרי זה **פְּסִידָא דְּבַעַל הַבַּיִת וְיָהִיב לְהוּ שְׂכַר כְּפוֹעֲלֵי בָּטֵל**.

דין נוסף: **וְאָמַר רָבָא, הַאי מַאן דְּאוֹגִיר אָגוֹרֵי לְדַוְולָא**, ודרכם היה להשקות השדה מהנהר, **וּפָסַק נַהֲרָא בְּפַלְגָּא דְּיוֹמָא** – ויבש הנהר באמצע היום, ואינם יכולים להמשיך להשקות השדה, **אִי לֹא עָבְיד דְּפָסִיק** – אין רגילות של הנהר הזה שפוסק באמצע היום, הרי זה **פְּסִידָא דְּפוֹעֲלִים** ואינו משלם להם אלא לפי מה שעשו, **וְאִם עָבְיד דְּפָסִיק** – מצוי שפוסק ומתייבש באמצע היום, דינם תלוי אם הם בני אותה העיר או לא, **אִי בְּנֵי מָתָא** – אם הם בני אותה העיר וממילא על דעת זה נשכרו, הרי זה **פְּסִידָא דְּפוֹעֲלִים**, **וְאִם לָאו בְּנֵי מָתָא** – הם לא בני אותה העיר, הרי זה **פְּסִידָא דְּבַעַל הַבַּיִת** ומשלם להם כפועל בטל.

דין נוסף: **וְאָמַר רָבָא, הַאי מַאן דְּאָגַר אָגוֹרֵי לַעֲבִידְתָּא** – השוכר פועלים לכל אותו היום לעשות לו עבודה מסוימת, **וְשָׁלִים עֲבִידְתָּא** – ונשלמה העבודה **בְּפַלְגָּא דְּיוֹמָא** – באמצע היום, **אִי אִית לֵיהּ עֲבִידְתָּא דְּנִיחָא מִינָּהּ** – אם יש לו עבודה יותר נוחה מזו **יָהִיב לְהוּ** – יכול לתת להם, **אִי נָמֵי דְּכוּתָהּ** – או שיש לו עבודה שהיא כמו העבודה הזו שגמרו לעשות, **מַפְקַד לְהוּ** – ממנה אותם לעשות העבודה, אך **דְּקָשָׁה מִינָּהּ** – עבודה שהיא יותר קשה מהעבודה הזו **לֹא מַפְקַד לְהוּ** – אינו רשאי למנות אותם, **וְנוֹתֵן לָהֶם שְׂכָרָן מְשֻׁלָּם**.

מקשה הגמרא: **אַמַּאי** נותן להם כל שכרם, הרי סוף סוף בהמשך היום הם לא היו צריכים לעבוד **וְאִם כֵּן עַל הַמְּשַׁךְ הַיּוֹם שֶׁלֹּא עָבְדוּ יְהֵא לוֹ לְהוּ כְּפוֹעֲלֵי בָּטֵל**. מיישבת הגמרא: **כִּי קָאָמַר רָבָא בְּאַכְלוּשֵׁי דְּמָחֲווֹזָא** – נושאי משאות [–סבלים] שהיו במחוז עירו של רבא **דְּאִי לָא עָבְדֵי חָלְשֵׁי** – שכשהם בטלים ממלאכתם הרי הם נחלשים. [הסבלים קשה עליהם לשבת בטל, שכל זמן שהם עובדים ונושאים משאות גופם רגיל בזה וכשנחים מעט הרי הם נחלשים].

לעיל (עו:) הביאה הברייתא דינם של פועלים שחזרו בהם לאחר שהתחילו במלאכה, ומחלוקת רבנן ורבי דוסא בזה. הגמרא מבארת את דברי הברייתא, ובמה נחלקו:

אָמַר מַר, שָׁמִין לָהֶם אֶת מַה שֶּׁעָשׂוּ, כֵּיצַד, הָיָה יָפֶה שָׁשָׁה דִּינָרִים, נוֹתֵן לָהֶם חֲלַשׁ מבארת הגמרא שהטעם שאין מנכה להם משכרם מה שצריך לשלם לפועלים אחרים לגמור לקצור את החצי השני של השדרה, הוא משום **שֶׁקָּבַר יַד פּוֹעֵל עַל הַתַּחְתּוֹנָה**:

חֲמִשָּׁה דִּינָרִים, וְאִם עָבְיד מְלַאכְתָּן וְיָצְאוּ שְׁנֵי סְלָעִים: מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא**. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא דְּזַל עֲבִידְתָּא** – שלאחר שהתחילו לעבוד הוזל שכירות פועלים, **וְאֵימַר** – וחזר בו **בַּעַל הַבַּיִת, וְאָזוֹל פּוֹעֲלִים וּפַיְיסוּהוּ** שיחזור וישכור אותם למלאכה, **מַהוּ דְּתֵימָא** שטעמו של רבי דוסא שאמר יד פועל על התחתונה הוא משום שהבעל הבית מוחזק בתשלום, ואם כן **מָצֵי אָמַר לְהוּ** הבעל הבית שמה שהסכמתי לחזור ולשכור אתכם למלאכה הוא **אַדַּעְתָּא דְּבָצְרִיתוּ לִי מֵאַגְרֵי** – על דעת שתפחתו לי משכרכם שסיכמנו בתחילה. **קָא מַשְׁמַע לָן** שצריך לשלם להם כפי שקבעו מתחילה, **דְּאָמְרֵי לֵיהּ** הפועלים, **אַדַּעְתָּא דַּעֲבִידְנַן לָךְ עֲבִידְתָּא שַׁפִּירְתָּא** – מה שהסכמת לחזור ולשכור אותנו למלאכה, היה על דעת שנעשה לך עבודה משובחת:

וממשיך רבי דוסא: **סָלַע, נוֹתֵן לָהֶם סֶלַע**: מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא** שאין משלם להם על מה שעשו אלא סלע. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן, לֹא צְרִיכָא דְּאַוזִילוּ אִינְהוּ נַמֵּיהּ וְזָא מַעֲקְרָא** – שבתחילה היו הפועלים דחוקים והסכימו להשתכר בפחות זוז משכר שאר פועלים, **וּלְסוֹף זַל עֲבִידְתָּא** – הוזל שכירות פועלים, **מַהוּ דְּתֵימָא** שהואיל ורבי דוסא סובר שיד פועל על התחתונה יכול לומר להם **בָּצִיר זְוָא אֲמָרִיתוּ לִי** בתחילה הסכמתם להשתכר בפחות זוז משכר הפועלים ואם כן גם עכשיו שהוזל שכירות פועלים **בָּצִיר זְוָא יָהֲבִינָא לְכוּ** – אתן לכם בפחות זוז משכר שאר פועלים. **קָא מַשְׁמַע לָן** שצריך לתת להם כפי שקבעו בתחילה, משום **דְּאָמְרֵי לֵיהּ כִּי אֲמַרְנָא לָךְ בְּבָצִיר זְוָא** – מתי הסכמנו להשתכר בפחות זוז **דְּלֵא הֲוָה קִים לָךְ** – כשראינו שלא מקובל עליך לתת לנו בשכרנו אלא סלע, אבל **הַשְׁתָּא קִים לָךְ** – עכשיו שמקובל עליך לתת לנו בשכר כל הפועלים, שהרי שכר כל הפועלים הוא סלע, אין אנו מסכימים לקבל פחות מסלע.

הגמרא דנה איך פסק רב במחלוקת רבנן ורבי דוסא: **אָמַר רַב, הֲלָכָה כְּרַבִּי דּוֹסָא** שאמר יד פועל על התחתונה. מקשה הגמרא: **וְכִי אָמַר רַב הָכִי, וְהָאָמַר רַב פּוֹעֵל יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ אֲפִילּוּ בַּחֲצִי הַיּוֹם** וידו על העליונה.

הגמרא מנסה ליישב את דברי רב: **וְכִי תֵּימָא שַׁאנִי לֵיהּ לְרַבִּי דּוֹסָא** – שרבי דוסא מחלק **בֵּין שְׂכִירוּת לְקַבָּלָנוּת**, ורק בפועל קבלן אמר רבי דוסא שידו על התחתונה אבל בפועל שכיר יום הוא מודה שידו על העליונה. ולכן לא קשה על רב, משום שאף שפסק רב הלכה כרבי דוסא שבקבלנות אומרים שיד פועל על התחתונה, הוא סבר שפועל שכיר יום יכול לחזור בו וידו על העליונה.

הגמרא דוחה את הסברא לחלק בדעת רבי דוסא בין שכירות לקבלנות: **וּמִי שַׁאנֵי לֵיהּ** – והאם אכן רבי דוסא מחלק בין שכירות לקבלנות, **וְהָתַנְיָא, הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל וְלִבְסוֹף שָׁמַע הַפּוֹעֵל שֶׁמֵּת לוֹ מֵת, אוֹ שֶׁאָחֲזַתּוּ חַמָּה** – שחלה, **אִם פּוֹעֵל שָׂכִיר יוֹם הוּא**, – והם לא רצו להשתכר אלא ביותר מהשכר שנותנים בשוק, והוסיף להם זוז בשכרם, **וּלְסוֹף אֲיַיקַר עֲבִידְתָּא וְקָם בְּטָפֵי זוּזָא** – נתייקר שכירות פועלים וכל שאר הפועלים משתכרים בארבעה זוז, **מַהוּ דְּתֵימָא** כיון שרבנן סוברים שיד פועל על העליונה, **אָמְרֵי לֵיהּ** – יכולים הפועלים לומר לבעל הבית **טְפֵי זוּזָא אָמְרַתְּ לָן** – כיון שאמרת לנו בתחילה שתתן לנו זוז יותר משאר פועלים, אם כן עכשיו שכל שאר פועלים מקבלים ארבעה זוז **טְפֵי זוּזָא הַב לָן** – תוסיף לנו על זה זוז בשכרינו. **קָא מַשְׁמַע לָן** שאינו צריך להוסיף להם, משום **דְּאָמַר לְהוּ כִּי אֲמְרִי לְכוּ טְפֵי זוּזָא דִּלְמָא חָזֵי קִים לְכוּ** – מתי הוספתי לכם זוז בשכרכם כשלא רציתם להשתכר בסכום שכל שאר פועלים מקבלים, אבל **הַשְׁתָּא קִים לְכוּ** – עכשיו שכולם מקבלים ארבעה זוז כפי שרציתם בתחילה, על זה לא התניתי להוסיף לכם:

ממשיכה הגמרא לבאר דברי הברייתא: **רַבִּי דּוֹסָא אוֹמֵר, שָׁמִין לָהֶן אֶת מַה שֶּׁעָתִיד לִהְיוֹת יָפֶה שָׁשָׁה דִּינָרִים נוֹתֵן לָהֶם שֶׁקֶל**: מבארת הגמרא שהטעם שלרבי דוסא מנכה להם משכרם מה שצריך לשלם לפועלים אחרים לגמור לקצור את החצי השני של השדה, הוא משום **שֶׁקָּבַר יַד פּוֹעֵל עַל הַתַּחְתּוֹנָה**:

וממשיך רבי דוסא ואומר: **אוֹ יִגְמְרוּ מְלַאכְתָּן וְיִטְּלוּ שְׁנֵי סְלָעִים**: מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא**. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא דְּזַל עֲבִידְתָּא** – באמצע היום, **אִי אִית לֵיהּ עֲבִידְתָּא דְּנִיחָא מִינָּהּ** – אם יש לו עבודה יותר נוחה מזו **יָהִיב לְהוּ** – יכול לתת להם, **אִי נָמֵי דְּכוּתָהּ** – או שיש לו עבודה שהיא כמו העבודה הזו שגמרו לעשות, **מַפְקַד לְהוּ** – ממנה אותם לעשות העבודה, אך **דְּקָשָׁה מִינָּהּ** – עבודה שהיא יותר קשה מהעבודה הזו **לֹא מַפְקַד לְהוּ** – אינו רשאי למנות אותם, **וְנוֹתֵן לָהֶם שְׂכָרָן מְשֻׁלָּם**.

מקשה הגמרא: **אַמַּאי** נותן להם כל שכרם, הרי סוף סוף בהמשך היום הם לא היו צריכים לעבוד **וְאִם כֵּן עַל הַמְּשַׁךְ הַיּוֹם שֶׁלֹּא עָבְדוּ יְהֵא לוֹ לְהוּ כְּפוֹעֲלֵי בָּטֵל**. מיישבת הגמרא: **כִּי קָאָמַר רָבָא בְּאַכְלוּשֵׁי דְּמָחֲווֹזָא** – נושאי משאות [–סבלים] שהיו במחוז עירו של רבא **דְּאִי לָא עָבְדֵי חָלְשֵׁי** – שכשהם בטלים ממלאכתם הרי הם נחלשים. [הסבלים קשה עליהם לשבת בטל, שכל זמן שהם עובדים ונושאים משאות גופם רגיל בזה וכשנחים מעט הרי הם נחלשים].

לעיל (עו:) הביאה הברייתא דינם של פועלים שחזרו בהם לאחר שהתחילו במלאכה, ומחלוקת רבנן ורבי דוסא בזה. הגמרא מבארת את דברי הברייתא, ובמה נחלקו:

אָמַר מַר, שָׁמִין לָהֶם אֶת מַה שֶּׁעָשׂוּ, כֵּיצַד, הָיָה יָפֶה שָׁשָׁה דִּינָרִים, נוֹתֵן לָהֶם סֶלַע מבארת הגמרא שהטעם שאין מנכה להם משכרם מה שצריך לשלם לפועלים אחרים לגמור לקצור את החצי השני של השדרה, הוא משום **שֶׁקָּבַר יַד פּוֹעֵל עַל הָעֶלְיוֹנָה**:

וממשיכה שם הברייתא: **אוֹ יִגְמְרוּ מְלַאכְתָּן וְיִטְּלוּ שְׁנֵי סְלָעִים**: מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא**. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא דְּאִיכַּר עֲבִידְתָּא** – שלאחר שהתחילו לעבוד נתייקר שכירות פועלים, **וְאִימְרוּ** – וחזרו בהם **הַפּוֹעֲלִים, וְאָזַל בַּעַל הַבַּיִת וּפַיְיסִינְהוּ** – הרבה בתחנונים ופייסם שיחזרו לעשות המלאכה, **מַהוּ דְּתֵימָא** שהואיל ואמרו רבנן שיד פועל על העליונה **מָצוּ אָמְרֵי לֵיהּ** הפועלים לבעל הבית **כִּי מְפַיְיסִינַן אַדַּעְתָּא דְּטָפַת לָן אַאַגְרָא** – הטעם שהתרצינו לחזור ולעבוד הוא על דעת שתוסיף לנו בשכרינו כפי שהוקר עכשיו שכירות פועלים בשוק. **קָא מַשְׁמַע לָן** שאינו צריך להוסיף להם, משום **דְּאָמַר לְהוּ אַדַּעְתָּא דְּטָרְחָנָא לְכוּ בְּאַכְילָה וּשְׁתִיָּה** – שאומר להם שפייס אותם על דעת שיוסיף להם באכילה ושתיה במשך זמן העבודה:

וממשיכה שם הברייתא: **סָלַע, נוֹתֵן לָהֶם סֶלַע**: מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא** שאין משלם להם על מה שעשו אלא סלע. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא דְּזַל עֲבִידְתָּא מֵעִיקָּרָא** – בתחילה כשבא לשכור אותם היה שכירות פועלים בזול בשלושה זוז, **וְאַגְרִינְהוּ בְּטְפֵי זוּזָא**

נוֹתֵן לוֹ חצי דמי שְׂכָרוֹ שהרי עבד חצי היום, ואין ידו על התחתונה
לפי שאנוס הוא, **וְאִם** קִבְּלָן הוּא נוֹתֵן לוֹ קִבְּלָנוּתוֹ – כפי מה שעשה.
מַנִּי – מי הוא התנא של הברייתא, **אִילֵימָא** רַבָּנָן, **מַאי אִירְיָא** שָׁמַע
שֶׁמֵּת לוֹ **מֵת אוֹ** שֶׁאֲחָזָתוּ חַמָּה וְאָנִים – באופן שהוא אנוס הוא יכול
לחזור בו, **כִּי לֹא אָנִים נַמִּי**, הָא מכיון שֶׁאָמְרוּ רַבָּנָן יַד פּוֹעֵל עַל
הָעֶלְיוֹנָה אם כן גם באופן שאינו אנוס היה צריך להיות שיוכל
לחזור בו, ולא יפסיד כלל. **אֶלָּא לַאו** התנא של הברייתא **רַבִּי** הוֹסֵא
הִיא שסבר יד פועל על התחתונה ולכן רק כשהפועל אנוס הוא
יכול לחזור בו ואינו מפסיד, ומכך שמשמע מהברייתא שפועל
שאינו אנוס אינו יכול לחזור בו ואפילו פועל שכיר יום, שָׁמַע מִינָּהּ
שֶׁלֹּא שָׁאנִי לֵיהּ לְרַבִּי הוֹסֵא בֵּין שְׂכִירוּת לְקַבָּלָנוּת אלא בין בזה ובין
בזה ידו על התחתונה. ואם כן חוזרת הקושיא איך פסק רב שהלכה
כרבי דוסא שפועל ידו על התחתונה ומאידך אמר שפועל יכול
לחזור בו.
מיישבת הגמרא: **אָמַר רַב** נַחְמָן **בַּר** יִצְחָק, לעולם רבי דוסא חילק
בין שכירות לקבלנות, והטעם שהברייתא הזכירה שפועל יכול
לחזור בו רק במקרה של אונס, הוא משום שהברייתא דיברה
בְּפוֹעֵל שנשכר לצורך דָּבָר הָאָבוּד שאז בין לרבנן ובין לרבי דוסא
אינו יכול לחזור בו אלא אם אנוס הוא, ולפי זה הברייתא נאמרה
לפי דִּבְרֵי הַכֹּל בין לרבנן ובין לרבי דוסא.
הגמרא מקשה שמוכח ממשנתינו שלא חילק רבי דוסא בין פועל
שכיר יום לפועל בקבלנות: תְּנַן – שנינו במשנתינו (לעיל עו.), 'כָּל
הַמְשַׂנֶּה יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה וְכָל הַחוֹזֵר בּוֹ יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה'. מבוררת
הגמרא: 'בְּשִׁלְמָא הדין 'כָּל הַמְשַׂנֶּה יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה' שכתבו התנא
היינו דְּתָנָא לָן תַּנָּא שהלכה כְּרַבִּי יְהוּדָה, שסבר בצבע אומן
שקיבל צמר לצבוע ושינה מדעת בעל הבית שידו על התחתונה.
אֶלָּא 'כָּל הַחוֹזֵר בּוֹ יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה' **לְאַתּוּיֵי מַאי, לַאו** לְאַתּוּיֵי
שפּוֹעֵל שכיר יום שחוזר בו ידו על התחתונה **וּכְשִׁיטַת רַבִּי הוֹסֵא**,
ולפי זה מוכח שלא חילק רבי דוסא בין פועל שכיר יום לקבלנות
ובשניהם ידו על התחתונה, ואם כן חוזרת הקושיא איך פסק רב
שהלכה כרבי דוסא ומאידך אמר שפועל יכול לחזור בו.
מיישבת הגמרא: **אֶלָּא** רַבִּי הוֹסֵא תִּרְתֵּי קָאָמַר – רבי דוסא דיבר בין
בפועלים שכירי יום ובין בפועלים בקבלנות, **וְרַב** סָבַר לָהּ כְּוָותֵיהּ
בַּחֲדָא בפועלים בקבלנות שידם על התחתונה, **וּפְלִיג עֲלֵיהּ בַּחֲדָא** –
וחולק עליו בפועלים שכירי יום, וסובר כחכמים שידם על
העליונה.
הגמרא מבארת באופן נוסף, שאפשר לפרש שהדין במשנה 'כל
החוזר בו ידו על התחתונה' אינו בא להשמיענו שפועל שחוזר בו
ידו על התחתונה, אלא הוא נאמר לגבי לוקח ומוכר וכפי שיובא
בברייתא להלן: **אִיבָּעֵית אֵימָא**, לעולם שייך לומר שחילק רבי
דוסא בין שכירות לקבלנות וסבר שפועל שכיר יום כשחוזר בו ידו
על העליונה, והדין במשנה שכָּל הַחוֹזֵר בּוֹ יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה בא
לְהשמיענו על מוכר ולוקח שאחד מהם חזר בו שידו על
התחתונה, **כְּדְתָנְיָא**, כָּל הַחוֹזֵר בּוֹ בְּיֵצֶד, הֲרֵי שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לַחֲבֵירוֹ
בְּאֶלֶף זוּז, וְנָתַן לוֹ הקונה מָעוֹת מֵהֶן – חלק מהתשלום **מָאתַיִם** זוּז,
וחזרו בהם מהמכירה המוכר או הלוקח, **בְּזְמַן** שֶׁהַמּוֹכֵר חוֹזֵר בּוֹ, יַד
לוֹקֵחַ **עַל הָעֶלְיוֹנָה** ולכן אם רָצָה הלוקח **אוֹמֵר** לוֹ למוכר תֵּן לִי
מָעוֹתַי – המאתים זוז שישלמתי עבור השדה, **אוֹ** תֵּן לִי קַרְקַע כְּנֶגֶד
מָעוֹתַי. וּמֵהֵיכָן מַגְבִּיהוּ – ומאיזה קרקע צריך המוכר לתת לו, **מִן**
הָעִידִית. וּבִזְמַן שֶׁלּוֹקֵחַ חוֹזֵר בּוֹ, יַד מוֹכֵר **עַל הָעֶלְיוֹנָה** ולכן אם רָצָה
הַמּוֹכֵר אוֹמֵר לוֹ ללוקח הֵילֵךְ מָעוֹתֶיךָ ששילמת על המכר, ואם
רָצָה **אוֹמֵר** לו הֵילֵךְ קַרְקַע כְּנֶגֶד מָעוֹתֶיךָ, וּמֵהֵיכָן מַגְבִּיהוּ, **מִן**
הַזִּבּוּרִית.
רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, מְלַמְּדִין אוֹתָן את כל הקונים קרקע
ואין בידם לשלם מיד את כל סכום המקח, שיעשו ביניהם תחילה
דבר קיום **שֶׁלֹּא יַחְזִירוּ** – שלא יוכלו לחזור בהם. **כֵּיצַד, כּוֹתֵב** לוֹ
המוכר ללוקח, **אֲנִי פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי מָכַרְתִּי שָׂדֶה פְּלוֹנִית לְפְלוֹנִי**
בְּאֶלֶף זוּז, וְנָתַן לִי **מֵהֶם מָאתַיִם** זוּז, ושאר השמונה מאות זוז הרי
הם כאילו קבלתי אותם והלוויתים שוב לקונה **וַהֲרֵינִי נוֹשֶׂה בּוֹ**
שְׁמוֹנֶה מֵאוֹת זוּז. וכשכתב לו כך הדין הוא שקָנָה את השדה ואין
אחד מהם יכול לחזור בו, שמכיון שהפך את שאר הסכום שצריך
לשלם על הקרקע כחוב שחייב לו, הרי זה מכירה גמורה וּמַחֲזִיר
לוֹ **אֶת הַשָּׁאָר** הסכום שחייב לו **אֲפִילּוּ לְאַחַר כַּמָּה שָׁנִים:**
הגמרא מבארת את דברי הברייתא: **אָמַר מַר**, מֵהֵיכָן מַגְבִּיהוּ מִן
הָעִידִית. **קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ** שהמוכר משלם מֵעִידִית דִּנְכָסָיו –
מהקרקע המעולה שבקרקעותיו.
מקשה על כך הגמרא: מדוע צריך לשלם מעידית שבקרקעותיו,
הרי היה אפשר לומר שיקבל זיבורית שהרי לא שייך בו התקנה
שעשו לבעל חוב שגובה מבינונית, **וְלֹא יְהָא אֶלָּא בַּעַל חוֹב** – הרי
לא יתכן שיהיה דינו של הלוקח חמור מדינו של בעל חוב, **וְתָנֵן**
בַּעַל חוֹב דִּינוֹ בְּבֵינוֹנִית, ואם כן היה לברייתא לומר שישלם
מבינונית, ומדוע צריך לשלם מעידית. **וְעוֹד** קשה, **הָא אַרְעָא דְּיָהֵיב**
זוּזֵי – הרי לפנינו נמצאת הקרקע שעליה שילם הלוקח, ומדוע
שלא יקבל ממנה כנגד מה ששילם.
מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב** נַחְמָן **בַּר** יִצְחָק, אכן כוונת הברייתא היא
שנותן לו המוכר מהקרקע שעליה שילם הלוקח, ולכך כשהמוכר
חוזר בו גובה הלוקח מֵהחלק הָעִידִית שֶׁבָּהּ – שבקרקע זו,
וּכשהלוקח חוזר בו נותן לו המוכר מֵהחלק הזִּיבּוּרִית שֶׁבָּהּ.
תירוץ נוסף: **רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא** שמשלם
לו המוכר מֵעִידִית דִּנְכָסָיו, והטעם שמקבל מן העידית הוא משום
שִׁתָּם מַאן דְּזָבֵין אַרְעָא בְּאַלְפָא זוּזֵי – בדרך כלל הקונה קרקע
יקרה וגדולה כזו אין לו אצלו את כל הסכום הנצרך בשביל לקנות
הקרקע, ולכן **אוֹזוּלֵי מוֹזֵיל וּמְזַבֵּין נְכָסֵיהּ** – מוכר מטלטלים או
שדות קטנות בזול כדי שיהיה לו את הסכום לקנות הקרקע ההיא,
וכשחוזר בו המוכר לאחר שכבר מכר נכסיו הָוֶה לֵיהּ הקונה כְּנִיזָק,
וְתָנֵן הַנִּיזָקִין שָׁמִין לָהֶן בְּעִידִית – גובים את ניזקם מן העידית של
המזיק, ולכך משלם לו המוכר ללוקח מן העידית:
הגמרא דנה בהמשך דברי הברייתא. שנינו בברייתא: **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן**
גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, מְלַמְּדִין אוֹתָן שֶׁלֹּא יַחְזִירוּ כֵּיצַד כּוֹתֵב לוֹ **אֲנִי פְּלוֹנִי**
בֶּן פְּלוֹנִי כו': מדייקת הגמרא: **טַעֲמָא דְּכָתַב** לֵיהּ הָכִי – הטעם שנחשב
שהמכירה נגמרה ואין להם אפשרות לחזור בהם הוא רק משום
שכתב לו כן שהפך את שאר התשלום לחוב, **הָא לֹא כָּתַב הָכִי לֹא**
קָנֵי – לא נגמרה המכירה ויכולים לחזור בהם.
הגמרא מקשה מדברי רבן שמעון בן גמליאל בברייתא אחרת
שסבר ששאר התשלום נהפך לחוב אף על פי שלא כתב לו כן.
מקשה הגמרא: **וְהָתַנְיָא, הַנּוֹתֵן עֵרָבוֹן לַחֲבֵירוֹ** – לוקח שנתן למוכר
משכון כדי לקנות את החזרה בו מהמכירה, **וְכֵן אָמַר** לוֹ הלוקח,
אִם אֲנִי חוֹזֵר בִּי עֵרְבוֹנִי מָחוּל לְךָ – הרי המשכון שנתתי לך ישאר
שלך, **וְהָלְכָה** – המוכר שקיבל את המשכון **אוֹמֵר, אִם אֲנִי חוֹזֵר בִּי**
אֶכְפּוֹל לְךָ עֵרְבוֹנְךָ – יהיה קנוי לך מהקרקע כפול משווי המשכון,
נִתְקַיְּימוּ הַתְּנָאִין וכל החוזר בו חייב לשלם כפי שהתנה, **דִּבְרֵי רַבִּי**
יוֹסֵי, רַבִּי יוֹסֵי לְטַעְמֵיהּ דְּאָמַר אַסְמַכְתָּא – הבטחה שמבטיח אדם
בגומא לחבירו שיסמוך עליו שאם לא יקיים תנאו יתן כך וכך,
קָנְיָא – הבטחתו קיימת וצריך לקיים דבריו. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, דְּיוֹ**
שֶׁיִּקְנֶה כְּנֶגֶד עֵרְבוֹנוֹ – אינם צריכים לשלם כלל מה שהתנו, אלא
די שיהיה קיים המקח כנגד המשכון ואינם יכולים לחזור בהם
אלא על השאר. **אָמַר** רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, **כָּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים**
שכשחזר בו קונה רק כנגד המשכון **בְּזְמַן** שֶׁכשנתן לו את המשכון
אָמַר לוֹ **עֵרְבוֹנִי יִקּוֹן** – שעל ידי המשכון יקנה את כל המקח, וזה
לא שייך כיון שהקרקע שוה יותר, ולכן אינו קונה אלא כנגד
המשכון, **אֲבָל מָכַר** לוֹ שָׂדֶה **בְּאֶלֶף** זוּז וְנָתַן לוֹ **מֵהֶם חֲמֵשׁ מֵאוֹת** זוּז
בתורת תחילת פרעון קָנָה את המקח ואינם יכולים לחזור בהם
וּמַחֲזִיר לוֹ **אֶת הַשָּׁאָר** החמש מאות זוז **אֲפִילּוּ לְאַחַר כַּמָּה שָׁנִים.**
מבואר מדברי רבן שמעון בן גמליאל שאף שלא כתב לו המוכר
שהופך את שאר התשלום למלוה, הרי זה כך ממילא ואינם
יכולים לחזור בהם. ועקשה מכאן על דברי רבן שמעון בן גמליאל
בברייתא לעיל.
מתרצת הגמרא: **לֹא קַשְׁיָא, הָא** – הברייתא שמוזכר בה שמלמדים

המשך בעמוד קכב

אותם לכתוב ששאר התשלום הוי כמלוה כדי שלא יחזרו בהם
מדוברת דְּקָא עָיֵיל וְנָפֵיק אַזּוּזֵי – שהמוכר מחזר אחר הלוקח שיתן
לו את שאר התשלום שבזה מגלה דעתו שלא מכר את השדה
אלא מפני שהוא דחוק במעות ולכך כל זמן שאינו נותן לו את
מעותיו אינו מוכר לו [אם לא שכתב לו מפורש שהופך לו את
שאר התשלום לחוב]. הָא – הברייתא שמשמע מדבריה שאף
שלא כתב לו כן אינם יכולים לחזור בהם, מדוברת דְּלָא קָא עָיֵיל
וְנָפֵיק אַזּוּזֵי – שאין המוכר מחזר אחר המעות ולכך אף שלא גמר
הלוקח לשלם את כל הסכום, חלה המכירה ושאר התשלום אינו
אלא כחוב. דְּאָמַר רָבָא, הַאי מַאן דְּיָהֵיב מִידֵי לְחַבְרֵיהּ – המוכר חפץ
לחבירו, אף אם משכו, כל זמן שלא שילם את הכסף וְקָא עָיֵיל
וְנָפֵיק אַזּוּזֵי, לֹא קָנֵי ויכולים לחזור בהם, ואם לֹא קָא עָיֵיל וְנָפֵיק
אַזּוּזֵי, קָנֵי.
הגמרא מביאה דינו של הפורע לחבירו חובו מעט מעט: וְאָמַר
רָבָא, הַאי מַאן דְּאוֹסְפֵיהּ – מי שהלוה מֵאָה זוּזֵי לְחַבְרֵיהּ, וּפָרְעֵיהּ זוּזָא
זוּזָא – ופרע לו הלוה את החוב מעט מעט זוז אחר זוז, פָּרְעוֹן חֲיֵי לֵיהּ
– נחשב לפרעון אֶלָּא דְּאִית לֵיהּ תַּרְעוֹמְתָּא נָפֵיהּ משום דְּאָמַר לֵיהּ
אַפְסַדְתִּינְהוּ מִינַּאי – בזה שלא פרעת לי את כל המאה זוז יחד אלא
זוז זוז הפסדת לי אותם, שלא נהניתי מהם כמו שהייתי נהנה אם
הייתי מקבל את כל המאה יחד.
הגמרא מספרת מעשה בדין המוכר לחבירו ולא גמר לשלם לו את
הזוז האחרון: הֲהוּא גַּבְרָא דְּיָהֵיב לֵיהּ חַמְרָא לְחַבְרֵיהּ – שמכר לחבירו
חמור, וּפָשַׁע לֵיהּ חַד זוּזָא – ולא גמר לשלם את הזוז האחרון בעד
החמור, וְהמוכר קָא עָיֵיל וְנָפֵיק אַזּוּזָא, יָתֵיב רַב אַשִׁי וְקָא מְעַיֵּין בָּהּ
כִּי הַאי גַּוְונָא מַאי, האם כשנשאר רק זוז אחד מהתשלום נאמר
שקָנֵי לוקח את החמור ואין המוכר יכול לחזור בו, אוֹ שאין הבדל
בין אם נשאר יותר מזוז לנשאר זוז, שעד שמשלם את הזוז האחרון
יכול המוכר לחזור בו מהמכירה, וּלֹא קָנֵי.
אָמַר לֵיהּ רַב מָרְדְּכַי לְרַב אַשִׁי, הָכִי אָמַר אֲבִימִי מֵהַגְרוֹנְיָא מִשְּׁמֵיהּ
דְּרָבָא, זוּזָא כְּזוּזֵי דָּמֵי – אם נשאר זוז אחד דינו כמו שנשאר יותר
מזוז וְלֹא קָנֵי ויכולים לחזור בהם עד שגומר לשלם את כל
התשלום בעד החמור.
אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף לְרַב אַשִׁי, וְהָא אֲמַרִינַן מִשְּׁמֵיהּ
דְּרָבָא שכשנשאר לקונה זוז אחד מהתשלום, קָנֵי.
אָמַר לֵיהּ, תִּתְרֵגֵם שְׁמַעְתָּךְ – תפרש את דברי רבא שאמר שקונה
בְּמוֹכֵר את שֶׁהֵחוּ